

הליכה ל'אוהל' - כללי

א. המענה הרגיל ביותר של רבינו לידיעות ובקשות שונות שקיבל היה **"אזכיר על הציון"**¹ – כלומר, שהוא יזכיר זאת² בעת הליכתו³ ל'ציון' חותנו⁴ כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ⁵.

¹. ולהעיר, שהיו כחודשיים – בתחילת שנת תשל"ח – שלא הלך רבינו ל'אוהל', בשל מצב הבריאות כו'. ובאותה תקופה היה משיב (במקום "אזכיר על הציון") **"אזכיר בעת רצון"**. ומספרים שהדבר היה קשה על רבינו ואמר שרוצה מאוד לנסוע וכו' אלא ששומע לזוגתו הרבנית ע"ה שהפצירה בו שלא יסע (ראה קובץ ר"ח כסלו – ארבעים שנה' (תשע"ח, ותת"ה) ע' 22).

[ולהעיר משיחת י"א שבט תשמ"ח ששם סיפר רבינו על כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שהיה מרבה בהליכה על הציון בליובאוויטש וברוסטוב, והוסיף שם רבינו: "אמנם בבואו למדינה זו – לא היתה אפשרות לנסוע על הציון, ולאידך, לא יתכן שיחסר ח"ו בענין זה אלא שנעשה באופן אחר כו'". ולהעיר גם משיחת ש"פ ויקהל תשנ"ב שזה שנסע לאה"ק בשנת תרפ"ט היה כדאי למלא את החסרון בענין זה של קברי צדיקים כו'. וראה דברים נפלאים שמצטט ר"ש גורן ע"ה והובאו ב'קובץ לחיזוק ההתקשרות' גליון לט ע' 55].

². ולהעיר שהיה פעם שעסקן אחד עשה פעולה מסויימת על יסוד מענה שקיבל מרבינו בנוסח "אזכיר על הציון". רבינו שלל זאת בסגנון חריף, וז"ל: **"זה ארבעים שנה שאני עונה 'אזכיר עה"צ', והפירוש בזה 'אזכיר עה"צ' – ותו לא! (ניצוצי רבי' גליון רה, וראה שם עוד).**

³. וראה אג"ק ח"ג ע' תנח ביאור בזה שהולך ל'אוהל', ושלילת החששות של "דורש אל המתים" ח"ו וכו'.

⁴. ובאגרות קודש ח"י ע' רנט: "את משתתפי השיעורים .. הזכרתי בשמותיהם על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע קדוש וצדיק כו' קרוי חי, 'הבא לפני קדוש ה' והוא נודע אליו בשמו יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים' (רמב"ן במדבר א, מה. עיין שם)".

וראה עוד בביאור הענין באגרות קודש ח"ג ע' תנח, עיי"ש באריכות. ועיין גם שם ע' תכא. ובאגרות קודש ח"ט ע' רמח מציין לשו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' סח.

⁵. וראה אגרות קודש ח"א ע' רצ: "מה שכתב שלא קיבל מענה על כמה ממכתביו, הנה במכתבים ההם לא היו ענינים למענה אלא בקשות להזכיר את בני המשפחה להמציא להם, וקיימתי הבקשה והזכרתי על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע".

ובאגרות קודש ח"ח ע' תקנח (במענה למי שכתב שהחליט לעשות צעד מסויים שרבינו ראה אותו כמושלל בתכלית): "בתמהון הכי גדול (מהול בצער) קראתי מכתבו פ"נ מיום .. וסיבת התמהון הרי פשוטה היא: הנוהג הוא לקרות פ"נ על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. ובנדון זה מה אבוא להודיע על הציון, אשר ... בבואי על הציון: איז וואס וויל איך מכ"ק מו"ח אדמו"ר בקשר עם 'בשורות טובות' הנ"ל? ובאגרות קודש ח"ד ע' תכד: "הפ"נ אקרא על הציון הק'. אבל נבהלתי לקרוא באחד מהם ולמלשינים על תהי תקוה כו'! אף דערוף דארף מען דאס מיר נוצען? און נאכמער: צוליב דערוף זאל כ"ק מו"ח אדמו"ר זיך אפרייסען פון גן עדן, און אוועקגיין אין בית דין של מעלה בעטן אז ... געוואלד, ר' ...!". ובאגרות קודש ח"ד ע' שמח: "בעתו קבלתי מכתבו וגם הפ"נ שלו בעד בנו .. וקשה עלי לקרוא את הפ"נ שלו כמו שהוא, באשר כותב בו שבאם נגזר עליו איזה יסורים ח"ו אזי מקבל וכו', וכמובן אשר אין זה נוסחא כלל וכלל ואין זה נכון, שמתחיל בבקשת לעורר ר"ר הרי ר"ר אלו מבטלים את היסורים וכו', ואין כדאי להכנס בשקלא וטריא ובדין וחשבון בעניני חליפין וקבלה ע"י אחר וכו' ולכן אקרא הפ"נ בהשמטת שורות אלו".

וראה בארוכה שיחת שבת בראשית תשי"ד, שם מספר רבינו שהיו ששלחו אליו להודיע ב'אוהל' על התפטרותם מעניני קדושה, ואמר רבינו שאינו מקבל שליחויות כאלה, ומי שרוצה ילך בעצמו ל'אוהל' ויודיע כאלה הודעות, אך הוא מסרב להשתתף בזה.

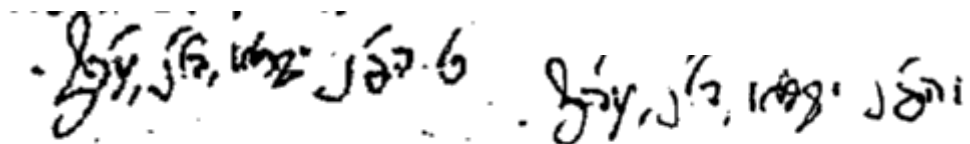
ב. היו פעמים שכתב רבינו "אקרא בל"נ על הציון" (או "ייקראו בל"נ")⁶, אולם בדרך כלל היה הסגנון "אזכיר עה"צ" (בלי הוספת "בל"נ").

ג. לפעמים היה רבינו מודיע ומבשר⁷ לחסיד מסויים⁸, שהוא אכן הזכיר אותו⁹ ב'ציון'¹⁰ (ולעתים אף מפרט

[ולהעיר שהנהגה זו להשמיט עניני 'שטות' מתוך הפ"נ ולא לקוראם מבוארת באגרות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קנ, עיי"ש].

⁶. לדוגמא – אג"ק חכ"ד ע' רסח. חכ"ז ע' מט. חכ"ח ע' קכט.

הועתק על ידי אוצר החכמה

הועתק על ידי אוצר החכמה

⁷. ובשיחת ז' אדר תשמ"ח – לרבים: "מנצלים ההזדמנויות .. להודיע – 'הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו' – שבהיותי היום על הציון דכ"ק מו"ח אדמו"ר"...

⁸. ולהעיר מהמסופר על כ"ק אדמו"ר מהורש"ב שהיה משיב לחסידים: "קיבלתי מכתבו והייתי באהלי קודש וסיפרתי דבריו". ופעם כתב "וסיפרתי ענינו" (ספר השיחות תרצ"ז ע' 189. לבדוק בהוצאה החדשה).

⁹. ראה הערה מעניינת עם הדרכה למעשה שהורה רבינו פעם בקובץ הערות הת' ואנ"ש אושען פארקוואי חנוכה תשמ"ב בסופו (גליון יט ע' יא):

"אמר לי כ"ק שכאשר אהי' על האוהל אזכיר אבי הי"ד (זה היה איזה ימים לפני היארצייט שלו), ואמר אז (כפי הרשום אצלי) 'ווען דו וועסט זיין אויפ'ן אהל זאלסטו מכוון זיין וועגן עם, און דערמאנען דעם נאמען. און אין די קאפיטלאך תהלים וואס מ'זאגט אין מענה לשון (אדער זאלסט זאגן א ספעציעלן קאפיטל פארן טאטן) מכוון זיין דעם טאטן. עס שטייט דאך אנטקעגן די יהי רצון'ס אז עס גייט אפילו אויף די וואס ליגן ניט אויף דעם זעלבן בית החיים".

¹⁰. בשנים הראשונות היה כותב רבינו לחסידים שהוא הזכיר אותם על הציון, והסביר הודעה זו שהוא ע"פ מאמר חז"ל (שבת י, א) "הנותן מתנה לחבירו – צריך להודיעו" (אגרות קודש ח"ג ע' ערב. ח"ה ע' קח. ח"ח ע' נו. ח"א ע' קצח).

אך בשנים האחרונות (כשנתרבו הפ"נים וכו') דיבר רבינו ברבים כמה פעמים על זה שהוא לוקח את כל ה'פדיונות' וכו' להציון וכו' ואין צורך להמתין לאישור על כך.

התאריך המדויק שבו הזכיר¹¹, ובפרט אם הוא "עת רצון" (מיוחדת¹²).

ד. אמנם בהמשך השנים, ובפרט בשנים האחרונות, היה אומר אישור כללי לזה ולא מענה פרטי לכל אחד¹³.

¹¹ והיו פעמים שהודיע מראש מתי בדעתו להזכיר על הציון. [ראה צילום בקובץ לחיזוק ההתקשרות גליון לט ע' 56: "הפ"נ שלו נתקבל, ואקראהו בל"נ על ציון כ"ק .. בעריהו כ"פ הבע"ל". ובתורת מנחם חלק כג עמ' 271: "...כל אלה שהתנדבו לעניין האמור – על-פי הידיעות שיתקבלו עד אז – יזכירם בלי-נדר על הציון ביום הח"י (=ח"י אלו)].

775 EASTERN PARKWAY . BROOKLYN 12, N. Y.

ה' שמואל ה'תש"ח

הרה"ק ומנהל חו"מ אי"א וכו' ¹⁰⁰⁰⁰

מו"ח חיים שמואל ש"י

שלום וברכה:

-דעך ארת אסת' ת' באר -

הפ"נ שלו נחקבל, ואקראתו בל"נ על ציון

כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, דיוס י"ז שמואל ה'תש"ח.

עמוד מס' 327 ימי בראשית יזמן מתקופת קבלת הנשיאות הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

¹² . דוגמא אחת מני רבות רבות לאין מספר:
באג"ק ח"ח ע' קסט: "כבקשתו כשהייתי על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ביום
ההילולא שלו הזכרתי ואת האמורים בהפ"נ שלו להמצטרך להם וכו".
והנה עוד דוגמא לגבי כ"ה אדר:

וביום ב' ניסן, יום החילול של כ"ק ארס"ר סחורש"ב ויום חנונו בנשיאות של
 ק"ס מ"ח ארס"ר תב"ס הוא היום הסטוגל לכל אחר ואחר לקבל על עצמו ועצם
 לבח בורכיסט אשר חורו, על כל השנה בולה, בקבלת בר קיטא. וע"ס מבטחם, בבית
 בעל פה. מרי זה כלי לקבל ברכותם בגסיסות וברוחניות.
 הצרכה ע"ס דאבר נקלח, וקלח אבר הל"י ש' פולחנה אה שמעתי לו עזה דהית' ביה. והפכה
 והחתיא"פ ע"ס דהית' ע"ס ה"יון ד"ס שפיע, הוא פה מ"פ. מ"ח ח"ה ש"ס ופ"ס ע"ס ח"ה ש"ס
 ח"ב מנחם שניאורסאה

¹³. ראה שיחת ט"ז שבט תשמ"ט. התוועדות תש"נ ח"ג ע' 277, עיי"ש.

ה. בתקופה הראשונה, מיד לאחר ההסתלקות, היה רבינו קורא ומזכיר את הפ"נים וכו' ביציון, וגם¹⁴ ביחד היחידות¹⁵ של כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"צ¹⁶. אולם לאחר

14.

מכאן עם הפ"נ בעתו נחבלו, ובבקשתו קראתיו על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר חב"ם, וזהו שם נפשי אבות וזנבתי (הצעת ע' האגרת לו- ודא: ה"ע). וצדיק מברך והשי"ח ממלא ברכות צדיק, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיזתו, על מילואן.

אוצר החכמה

קצוהי אשר אין נזקק להערה ולהארה אדות ענין ההתקשרות לנשיא הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר חב"ם, אשר ההתקשרות הוא ע"י למוד חורתו והליכה בדרכיו אשר חורת.

ובטח יש לו קביעות עתים ללימוד חורת כ"ק מו"ח אדמו"ר חב"ם אשר במאמריו שיחותיו ומכתביו. זמח טוב אם הלימוד הוא בחבולת אשר איש את רעהו יחזקו ויעוררו.

ומובן אשר אין זה סותר משאר השיעורים אשר כל אחד ואחד מחויב בהם. ובכללם שיעורים חשובים לכל נפש בחק יומי. והם: חומש עם פרש"י, חתלים כמו שנחלק לימי חודש, חניא כפי שנחלק לימי חשנה על ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר חב"ם.

דאן, אצ"כ את האותיות-היהי ועל הציון-וכן את פועל ה' א"ל הצדיק, ובדגש הצב"ו. - ודא אצ"כ, דאן, דאן יום בעם נדין'ם לא"ץ תה"ם (הוא ע"כ נ"ץ ע"ה). ע"כ ע"ה שד"ה תה"ם. ודא ה"ה תה"ה תשורה עמוד מס 90 תשנ"ז [סיון-אלול]: קונטרסי תשורה משמחות חסידות חב"ד (2) [0] הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הערת הרה"ח רשמ"מ שניאורסאהן – מקבל האגרת:

בתחילה מקדים רבינו את ה"ציון" לפני "היכלו", ובסוף כותב "בהיכל ועל הציון" הרי שהקדים 'היכל' ל'ציון',

ומלמד ששקולים הם... (ע"ד דברי רש"י בפ' וארא ו, כז לגבי משה ואהרן ודו"ק).

15. ולהעיר מ'תחינו' גליון מס' 5 ע' 6-75. ודו"ק.

16. ברשימותיו ('תורת מנחם רשימת היומן' ע' רכו) מספר רבינו את ששמע מכ"ק אדמו"ר מהור"י צ"צ, אודות אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, שבתחילת חורף תרמ"ד – סמוך להסתלקות אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש – ערך 'יחידות' בחדרו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, ועמד שם ליד השולחן וקרא פ"נ חגור באבנט, ובכה הרבה וכו'. ונתבאר באריכות בדברי רבינו בלקוטי שיחות חל"ב ע' 24, שם מבאר שקדושת הצדיק נשאת בכליו ובמקומו: "קדושת המקום והכלים כו' של הצדיק (גם לאחר הסתלקותו) היא באותו האופן כהזמן שהצדיק השתמש בהם בפועל, נשמה בגוף". ולכן שייך להיכנס שם ל'יחידות'. וראה עוד בתורת מנחם חמ"ט ע' 327 ואילך.

וכך נהג רבינו בקשר לחדרו של כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"צ, וכמוזכר פעמים רבות בכרכי 'אגרות קודש' חלקים ג-ד. ולדוגמא: "בל"נ אזכיר את שמותיהם – בהיכל ועל הציון" (ח"ג ע' שמז); "הפדיון אקרא, כבקשתו, בהיכל כ"ק מו"ח אדמו"ר חב"ם שנכנסים שם למסירת פדיונות וליחידות, וכן אקראהו בשעת הכושר על

זמן לא רב פסקה הנהגה זו (מסיבה צדדית¹⁷), ומאז היה רבינו קורא ומזכיר הכל רק בה'ציון¹⁸.

ו. היו פעמים (בשנים המאוחרות) שהודיע רבינו שאין לו הפנאי לקרוא את כל מה ששלחו אליו ולכן הוא יניח זאת על ה'ציון בלי לקרוא¹⁹.

הציון (ח"ג ע' שפד); ב"קראתי הפ"נ בהיכל כ"ק מ"ח אדמו"ר הכ"מ שנכנסים שם לנתינת פדיונות וליחידות, כן אקראם בשעת הכושר על הציון (ח"ג ע' תלה). "קראתי הפ"נ בער"ה על הציון, ואח"כ בהיכל כ"ק מ"ח אדמו"ר הכ"מ, שלשם נכנסים לנתינת פדיונות וליחידות, והנותן כו' צריך להודיעו" (ח"ג ע' תפה). "הפ"נ שלו, וכן של התלמידים, קראתים בער"ה על הציון ובר"ה בהיכל כ"ק מ"ח אדמו"ר הכ"מ" (ח"ד ע' ו).

ובספר 'ימי בראשית' ע' 257 מתואר על יום הכפורים תשי"א: "בהפסקה שבין תפלת מוסף למנחה, כאשר כל המתפללים עזבו את חדר כ"ק אדמו"ר הכ"מ והלכו לנוח כו', הבחין לפתע א' הת' שכ"ק עולה בחזרה מחדרו הק' לחדר כ"ק אדמו"ר הכ"מ, נעמד במקום שעומד בתפלת שמונה עשרה, ומכסה את פניו הק' בטלית וקורא פ"נים".

¹⁷. כך כתב הרשד"ב לזין שי' ב'הערות וביאורים' גליון תשפא ע' 42: "הנהגה זו של קריאת פ"נ בחדר היחידות הופסקה, מסיבה צדדית, בחורף תשי"א".

[ושם מביא עוד, שאף שרבינו עצמו כבר לא בא עוד אל 'חדר היחידות' של כ"ק אדמו"ר מהורי"צ, מכל מקום בשנת תש"נ הציעו לרבינו לפתוח את חדר היחידות "שיהיה מקום תפלה ושפיכות נפש כו'", והוסיף רבינו בכת"ק: "וקריאת פ"נ"].

¹⁸. אך בשיחת ש"פ וילך תשכ"ב (תו"מ חל"ב ע' 28): "בהנוגע לה'פדיונות' – הנה נוסף לכך שהנני קוראם על ציון כ"ק מ"ח אדמו"ר, הנני קוראם גם על אותו שולחן שבו התפלל, למד ואמר דא"ח. מפני קוצר הזמן איני מספיק לקרוא את כל ה'פדיונות', אך כל דבר הוא בהשגחה פרטית, וה'פדיונות' שנקראים, פועלים וממשיכים גם על אלו שאין נקראים, במחשבה, בדיבור ועד למעשה בפועל. וביום הכפורים הנני קורא את ה'פדיונות' עוד הפעם, ובהושענא רבה – עוד הפעם".

וצ"ע, כי ככל הידוע באותה תקופה לא היה בא רבינו לשם מלבד ל'סעודות' שבימי החגים.

¹⁹. בשיחת ו' טבת תשמ"ז: "מכיון שלא תהיה אפשרות לקרוא את כל הפתקאות, כי אם, להניחם ולמוסרם על הציון – יכול כל אחד ואחד לכתוב כל מה שרוצה (ללא כל בושה)". ובשיחת כ"ב אלול – א' דסליחות – תשמ"ח: "מכיון שאין הזמן גרמא לקרוא הפתקאות בהתעניינות המתאימה לכל אחד ואחד, ויתירה מזה, שאין הזמן גרמא לקרוא בכלל – הרי מובן שאין לערב ולהכניס בזה ענינים צדדיים, ועל אחת כמה וכמה עניני ממון, מכיון שיביאו וימסרו המעטפות עם הפתקאות כמו שהם על הציון. ומובן גם שאין נפק"מ באיזה אופן ימסרו הפתקא..."

[ובמענה משנת תשמ"ז: "נתקבל ותשואות חן ואזכיר על הציון. ואין הזמן גרמא לקרות אפילו – אבל הנתינה כבר בשלימותה ובכל הפרטים כפסק דין תורת אמת.

להקל ההבנה גם לאלו וכו' הראו דוקא בזמננו דוגמא בולטת ושעל פיה עושים בפועל ואפילו בענינים הכי עיקריים והכי גדולים, שאפילו בדומם – ביכולת בני אדם לפעול כל הנזכר לעיל: תיכף שמכניסים לקאמפיוטר מספר פרטים עיקריים – ברגע כמימרא יודעים כל המסקנות ופסקי דין לפועל ממש.

וכשמוסרים – מזכירים כל הנזכר לעיל על הציון (דכ"ק מ"ח אדמו"ר) הרי זה – כפשוטו ביתר שאת ועד לאין ערוך – ממסירה לדומם הנ"ל, להבדיל באין ערוך].

ז. היתה פעם אחת²⁰ שבה דיבר רבינו על 'עת רצון' מיוחדת ועורר וביקש שהכל יביאו לו פתקאות שיביאם על ה'ציון', והוסיף אז, שמי שגר בריחוק מקום ולא יספיק לשלוח את הפתקאות לרבינו יכול לעשות כן 'בכל שאר המקומות שיש בהם 'בית החיים' שנטמן בו גדול בישראל, צדיק בישראל ומורה-דרך בישראל – כידוע שכל 'בתי החיים' קשורים זה בזה, וכולם יחדיו קשורים עם 'מערות המכפלה', באמצעות ה'מחילות'²¹ (והיתה פעם שעורר רבינו על כך שכאשר מתפללים במקום מנוחתו של צדיק יש להשאיר פתקא ולא להסתפק בתפלה בלבד²²).

ח. מדברי רבינו בכמה הזדמנויות²³ היה ברור²⁴ שבעת

²⁰. ר' טבת תשמ"ז.

²¹. ולהעיר מ'קב הישר' פרק עא בתחילתו: "ואף אם הוא במקום אחר באותו הפעם ביארצייט, ואינו במקום ששוכב שם אביו או אמו – מכל מקום כשהולך על שאר קברי ישראל להתפלל, מכל מקום מתעוררים כל הנשמות שבגן עדן באותה התפלה וסדנא דארעא חד הוא".

²². ב'התקשרות' גליון רלד ע' 19 מסופר אודות אחד מה'גבירים' שתרם למוסדות חב"ד בצפת, ופעם דיבר עם רבינו באופן פרטי ושאלו: "למה לא התחתנתי? לקחו אותי לעמוקה, קברו של התנא רבי יונתן בן עוזיאל, המסוגל לענין הזיווג בתוך שנה, וכבר עברו תשעה חדשים מאז!" רבינו שאלו האם השאיר שם פתקא עם בקשתו, והשיב ה'גביר' שאותו חסיד שלקח אותו לא אמר לו זאת. בתגובה לכך אמר רבינו: "בבקשה תמסור לאותו חסיד, שבכל פעם שהולכים לקבר, רצוי ונכון להשאיר שם פתק. ואפילו באם אתה לא יכול לחזור לשם בגופך, תשלח לשם מישוהו אחר שיניח פתק, כי זהו דבר גשמי שממשיך ענין רוחני". וראה 'דברי תורה' להרה"צ ממונקאטש מהדורא קמא אות כז, עיי"ש.

²³. ובשיחת ש"פ פינחס תשמ"ה התבטא רבינו "אין לי בעולמי אלא השו"ע, ואני הולך ל'אוהל'... וביומן הריל"ג ש' מד' תמוז תשכ"ד (נדפס ב'תשורה משמחת נישואין – לו"צ ומלכה גרונר', כ"ד טבת תשס"ה ע' 21): דברי כ"ק לאחד ביחידות .. בכלל המענות הן קשורות עם ה'אוהל'; ישנם מכתבים שהנני עונה עליהם קודם הנסיעה לאוהל, וישנם כאלה לאחר שהייתי על האוהל, אבל גם אלה שהנני עונה לפני נסיעתי על האוהל, גם הן קשורות עם האוהל.

²⁴. בספר 'בכל ביתי' נאמן הוא' ע' 212, מתוארת התרגשותו העצומה של רש"ז גורארי' ע"ה לאחר שיצא פעם מרבינו, וזה משה שאירע:

הליכתו ל'אוהל'²⁵ מקבל הוא הוראות²⁶ והדרכות²⁷ וכו'²⁸.

זמן ההליכה לאוהל

בעוד הם – ר' זלמן ור' שמואל זלמנוב ז"ל – היו בחדרו של הרבי, אמר להם הרבי בזה הלשון: 'אתמול הייתי באוהל, והרבי אמר לי שמחר יכנסו אלי זלמן גוראריה ושמואל זלמנוב, מסור להם כך וכך'. שאל ר' זלמן מיד, מה עוד אמר הרבי. הרבי ענה 'רק זה נוגע לכם'...

[ומוסיפים שם בספר: "מעניין שאצל הרבי הרי"צ היו ענינים שמימיים אלו ענין של מטבע לשון. לא פעם התבטא בפירוש 'דער טאטע איז געווען ביי מיר' (האבא היה אצלי). אבל אצל רבי, היתה זו פעם ראשונה – ובכלל בין הפעמים הבודדות לאורך השנים – בה נשמעה התבטאות כה מפורשת ומפורטת, שכללה גם הוראה מעשית, וגרמה ממש לבהלה והתרגשות"].

²⁵. כאשר ביקר זלמן שזר ז"ל בניו יורק ורצה להיפגש עם רבינו, היו שעוררו ספק האם שזר יבוא לבקר אצל רבינו, או שלהיפך – רבינו יבוא אליו. היה זה ביום חמישי י"א מנ"א תשכ"ו, והוא התקשר אל רבינו ודיבר עמו בענין זה. השיב רבינו שהוא צריך לשאול את חותנו, כ"ק אדמו"ר מהור"צ, וישיב לו תשובה לאחר ההליכה ל'אוהל'.

למחרת, יום שישי, נסע רבינו ל'אוהל' במיוחד (אף שלא היה זה מהזמנים הקבועים והרגילים), ואכן, שהייתו באותה פעם היתה קצרה מהרגיל ובחזרתו דיבר עם שזר ואמר שאין הוא יכול לצאת ממקומו (ראה על כל זה בספר 'נשיא וחסיד' ע' 242, וכן שם בע' 247).

²⁶. וראה דברים נפלאים שנאמרו בזה בשיחת ש"פ וארא תשמ"ט (בשיחה המוגה וכן בהשלמות לשם – התוועדיות תשמ"ט ח"ב ע' 214).

²⁷. וראה בספר השיחות תש"ג ע' 164 ואילך שמספר על כ"ק אדמו"ר מהורש"ב שביקר והשתטח באהלי הקודש של רבותינו נשיאינו ושמע שם כמה וכמה ענינים. לדוגמא מסופר שם (ע' 165): "המאמר 'וכל העם רואים', חג השבועות תרמ"ז, הוא ביסודו של אב הסבא אדמו"ר האמצעי, שזכיתי לשמוע בעת ההשתטחות בתרמ"ה".

ובמבוא ל'קונטרס ומעין' – ע' 55 – מסופר על הרבנית רבקה נ"ע, רעייתו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, שכאשר היה מבקר באוהל אביו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, הרי "קודם נסיעתו היה שואל אצלה אם יש לה מה לשאול מאת כ"ק חותנה או לבקש מאתו. וכשאמרה לו איזה דבר הנה בחזירתו היה מספר 'כך וכך ענה אבא' או 'כך וכך אמר אבא'".

וב'תורת מנחם רשימת היומן' ע' רמה-רמו מסופר על כ"ק אדמו"ר מהר"ש מסרו לו ידיעה על מאורע חשוב ומיד הלך ל'אוהל' אביו, וכשחזר נשמע מפיו שאומר: "דער טאטע זאגט – עס איז גארניט..."

²⁸. וכך כתב רבינו לאחד החסידים – בסמיכות להסתלקות כ"ק אדמו"ר מהור"צ (אגרות קודש ח"ג ע' רסה): "ומה שמקשה הלא אי אפשר עתה לשאול את כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ כשיש ספק בהנהגה – אם יעמוד חזק בהתקשרותו אליו, מבלי לשים לב לפיתויי היצר, וישלח השאלה על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ – וועט דער רבי געפינען א וועג ווי עס צו ענטפערן (=הרבי ימצא דרך כיצד לענות לו)". וראה "מי בראשית" ע' 193 – לענין 'מכתב מאלהו', עיי"ש.

ט. בכל הפעמים שהלך רבינו ל'אוהל', תמיד היה זה בשעות היום²⁹ - לפני³⁰ תפלת מנחה³¹.

י. בשנים המוקדמות היה נוסע יותר מוקדם וחוזר מוקדם יחסית, ואילו ככל שעברו השנים היה נוסע מאוחר יותר³² וגם חוזר מאוחר יותר, ולעתים היה מסיים

²⁹. 'בתורת מנחם רשימת היום' ע' רמה מסופר שאצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש לא היו הגבלות בזמן הליכתו אל ה'אוהל', ומוסיף שם ש"איני יודע מהיותו שם בלילה, אבל לילך לשם לפנות בוקר, היה סדר כזה, אבל גם לפנות ערב".

אמנם אודות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מספר שם שבדרך כלל תמיד היה ב'אוהל' בבוקר, וידוע רק על פעמיים יוצאות מן הכלל שבהן היה ב'אוהל' בזמן אחר: פעם אחת לפנות ערב ופעם אחת בלילה.

[הנ"ל הוא לגבי ה'אוהל' של רבותינו נשיאנו בלויבאוויטש. ויש להעיר עוד ממה שמספר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ אודות אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (אגרות קודש מהוריי"צ ח"ו ע' רפב), שכאשר נסע מהורש"ב למעזיבז "התפלל מנחה, וימהר לבית הטבילה, ומשם לבית החיים להיכל ציון קודש מורנו הבעש"ט נ"ע, ויהי שם עד שעה מאוחרת, ויחזור לבית הכנסת של מורנו הבעש"ט נ"ע להתפלל ערבית כשהוא יושב בתענית" (ובהערות רבינו שם נשאר בצ"ע על זה שהלך "יושב בתענית", כי המנהג הוא לשתות לפני כן, ומסיים "ואולי אין כל ההליכות שוות").

כעין זה היה כאשר היה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שכאשר הגיע לציון האריז"ל בצפת עיה"ק בה' מנ"א תרפ"ט "התפלל תפלת מנחה ובשעה 6.15 נסע לבית החיים" ושהה שם עד שעה מאוחרת בלילה (ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' כט). ולמחרתו ו' מנ"א הגיע אל הציון של הרשב"י והיה שם עוד לאחר שהאיר היום, לפני תפלת שחרית, התפלל שם שחרית ומשם נסע לקברי הצדיקים אשר בטבריא והיה שם בשעות היום (שם ע' לא). למחרת היה בקבר רחל בשעות הצהריים ובמערות המכפלה בשעות הערב (שם ע' לא-לב).

ולכאורה אין להוכיח כ"כ מנסיעות אלו, כיון שאין דנין אפשר משאי אפשר, והרי בנסיעות הנ"ל לא היו האדמו"רים במקומם וכו' ובדרך הטבע לא היה אפשר לתכנן כ"כ הזמנים וכו' (ולהעיר עוד שלפי התיאור שם הנה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ כן אכל לפני הליכתו לחלק מקברי הצדיקים הנ"ל, וכבר כתב רבינו כנ"ל ש"אין כל ההליכות שוות") – אבל עכ"פ נראה בהם שתמיד התחילו ההליכה לציונים עוד לפני התחלת הלילה].

³⁰. להעיר שרבינו לא היה אוכל לפני ההליכה ל'אוהל', ולכאורה גם בזה יש טעם להשתדל לא לאחרת יתר על המדה.

³¹. ראה דברי תורה (מונקאטש) מהדורה ג' אות מד שאין לילך לקברי צדיקים בלילה אלא "רק ביום ובשחרית". [ולהעיר עוד שבמכתבו הידוע של רבינו בקשר ליום ההילולא יו"ד שבט (אג"ק ח"ד ע' קמג), מורה בקשר לפ"נ – "לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח יקרא כל אחד פ"נ (כמובן בחגירת אבנט) – ומשמע שהזמן המתאים לזה הוא דוקא לאחר (ובסמיכות) לתפלת שחרית, ואולי הוא פשוט כדי להסמיכו לטבילה ודו"ק].

ולהעיר ממה שסיפר הר' חדוקוב ע"ה (הובא גם ב'ניצוצי רבי' גליון תרכט ע' 13): "היום אחר הצהריים שאלתי בשם החתן .. שאצלו זה יום חופתו, כי בהיות שלא הספיק בבוקר להיות על ה'אוהל', ושואל אם הוא ילך שמה לפני מנחה, או יתפלל מנחה מוקדם (כי רוצה עוד לקבל סידור כ"ק למנחה). ויען כ"ק כי יותר טוב שילך ל'אוהל' לפני המנחה ויספיק לשוב למנחה".

³². וגם היה יוצא די מאוחר, בפרט בימי ראשון שבהם חילק 'דולרים' כמה שעות ורק לאחר מכן נסע ל'אוהל' (ובתחילת שנת תנש"א הפסיק לנסוע ל'אוהל' ביום ראשון והחליף זמן הנסיעה ליום שני, כנראה כדי להקל בעומס). – כך ביום ראשון ה' אלול תש"נ התקיימה 'חלוקת דולרים' מ-12 בצהריים ועד 4:15, רק לאחר מכן

עבודתו בקודש רק לאחר שקיעת החמה וצאת הכוכבים.

יא. היו פעמים שחשב רבינו לנסוע ל'אוהל', אך בפועל³³
מכיון שהתעכבו וכו' לבסוף לא נסע³⁴.

ימים שבהם לא הלך רבינו ל'אוהל'

יב. בשבת ויו"ט מעולם³⁵ לא היה רבינו³⁶ ב'אוהל'³⁷.

הלך רבינו למקוה ורק בשעה 5:50 יצא ל'אוהל'. חזר לקראת השעה 12(!). ביום ראשון י"ב אלול תש"נ יצא ב- 5:30 וחזר ב- 11:20. ביום ראשון י"ט אלול תש"נ יצא ב- 6:20 וחזר ב- 10:25.

³³. דבר פלא היה ביום ראשון י"ז טבת תשמ"ו, כאשר רבינו כבר הלך למקוה, והכל היה מוכן לכאורה לקראת נסיעה לאוהל, והנה לפתע הודיע שאינו נוסע.

ויש המספרים כך: באותו יום התוועדו החסידים בפאריס וקיבלו החלטות טובות. הרבי כבר היה בדרכו למקוה לפני נסיעתו ל'אוהל', אך כשקיבל את הדו"ח חזר ל-770 ולא נסע לאוהל (כלומר, שכיון שראה רבינו הבשו"ט במילא 'נחסך' אצלו הצורך לנסוע?).

³⁴. ביומן מכ"ה תשרי תנש"א מציין שחלוקת הדולרים הסתיימה בשעה 5:20 ולכן לא נסע ל'אוהל'. וכותב שם "יש לציין שזו הפעם השניה שכ"ק לא נוסע לאוהל בגלל השעה המאוחרת. הפעם הראשונה היתה בכ"ו אלול תש"נ (אז סיים את החלוקה ב-5:15)". ובעקבות כך החל שינוי קבוע, שרבינו החליף את יום הנסיעה מיום ראשון ליום שני.

[גם לפני כן היתה פעם אחת שבה רבינו לא נסע לאוהל בשל התארכות החלוקת דולרים, והיא ביום ראשון ט' שבט תש"נ שהחלוקה הסתיימה בשעה 4:45 ואז הודיעו שרבינו לא נוסע ל'אוהל' אלא יתפללו מנחה עוד זמן מה].

ולכאורה יש לקשר את זה להנ"ל שרצה רבינו שלפחות התחלת שהייתו ב'אוהל' תהיה לפני שקיעת החמה (אף שבפשטות יתכן שהוא מצד הטירחא והעומס בגשמיות).

³⁵. ולהעיר מאגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע' תריג בדבר ה'אוהל' הק' של כ"ק אדמו"ר הזקן בהאדיטש, "שיהיה מנין מתפללים לכל הפחות בשבת קודש ויום טוב .. וימים הנוראים". ועל ה'אוהל' בלויבאוויטש מסופר שהיה שם מנין בשבתות ובחגים, ובחיי כ"ק אדמו"ר מהר"ש היה שם מנין גם בימות החול (ספר השיחות תש"ה ע' 23).

³⁶. וגם אנשים אחרים לא היו שם, ולא היו עושים מנינים לתפילות וכיו"ב באזור ה'אוהל' (ולהעיר שקיים מרחק גדול בין שכונת 'קראון הייטס' (מקום מגוריו ובית מדרשו של רבינו) למקום ה'אוהל' – כמחצית השעה נסיעה וכשש שעות הליכה).

יג. בימי ראש חודש לא נסע רבינו ל'אוהל' מעולם – במשך יותר מארבעים שנה³⁷ [אך בשנתיים האחרונות (הפעם הראשונה היתה בר"ח מנ"א תשי"נ)³⁸] היו 4 פעמים שבהם כן נסע בראש חודש⁴⁰].

³⁷. בלוח 'כולל חב"ד' דשנת תשט"ז, היה כתוב בתאריך ער"ח מרחשון שבכל ערב ר"ח הולכים גבאי הכולל אל המקומות הקדושים להתפלל למען תומכי הכולל. רבינו הגיה את הלוח, וציון להפליאה שבכך – כי באותה שנה חל ער"ח מרחשון בש"ק. וזלה"ק:

"בוודאי לא בער"ח זה, ואם באפשר יש להבטיח (באוארענען) שלא יטעו לומר דמבקרים בביה"ק בש"ק (ראה משנת חסידים מס' היחודים רפ"א. ארחות חיים החדש סו"ס תקפא)".
ובהתאם לדברי קדשו תוקן בלוח שאם חל ער"ח בשבת הולכים ביום חמישי שלפניו.

ובמשנת חסידים שם: "האדם הידוע ורגיל להשיג השגה על ידי השתטחות על קברות הצדיקים .. לא יעשה כן אפילו שיהיה הצדיק קבור בין קברות יהודים או לבדו, אם הוא שבת או יום טוב או ר"ח, שאז נשמותיהם עולים .. ואין כח בידו להורידם בגופיהם לדבר עמהם ולא ישיגם".

[ולהעיר מדרכי חיים ושלום מנהגי חג הסוכות אות תשפב-תשפג, אודות מנהג ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש, שיום ההילולא של אביו בעל 'דרכי תשובה' הוא ביום ב' דחג הסוכות:

"ליל ב' דסוכות שהוא יומא דהילולא של מר אביו מרן בעל דרכי תשובה זי"ע .. על קבר איש האלקים באוהל מנוחתו הלך שליח א' מיד אחר צאת הכוכבים להדליק שם נר נשמה, וכן היה כל זה באחש"פ יארצייט של אמו .. בבוקר היה רבינו .. במקוה ולברך על הארבעה מינים, ואח"כ בערך שעה שבעה הלכו לאוהל ציון המצויינת קודש הקדשים של מרן בעל 'דרכי תשובה' זי"ע, ורגיל היה רבינו בבואו לשם לומר דברי התעוררות בבכי וזעקה .. וד"ת בשם אביו בעל ההילולא. והתחיל בכל עת לומר: הלא קיי"ל .. מתריעין אפילו בשבת, ומכש"כ אנו בדור האחרון, בשנות החבלי משיח הנוראים, צרות ישראל, מותר לנו לבוא ביו"ט שני (הגם ששגבה קדושתו לעילא ולעילא) לעורר רחמים עליהם בגוף ובנפש. ואח"כ אמרו וגמרו ספר א' תהלים .. ואמר קדיש דרבנן, ולא אמר יותר שום בקשה פרטיות, גם לא קירב למנוחת אבותיו הק' ששוכנים באוהל הלז, רק נשק מצבת אביו ואמר 'גיט יום טוב' ויצא לביתו".

³⁸. אך להעיר שהיו פעמים שהלך בער"ח ל'אוהל' ונשאר שם גם לאחר השקיעה וכו'. וראה לדוגמא יומנו של ר"ז הרצל שי' מער"ח סיון תש"נ: "ב-1 לערך נסע ל'אוהל'. ב-9:30 לערך חזר מה'אוהל'. כשהגיע נשאר במכונית משך זמן, וראו שמכה כבידיו ואומר 'מענה לשון'". וכעין זה היה גם בשנים יותר מוקדמות.

³⁹. הפעם הראשונה שנסע בר"ח – להפתעת הכל – היתה בר"ח מנחם אב תש"נ, ומספרים שכאשר אמר רבינו להמשב"ק שיסע ל'אוהל', אמר המשב"ק (שהכיר את הנהגת רבינו שמעולם לא נסע קודם לכן בר"ח) שזהו ראש חודש, והשיב רבינו 'יארצייט פון אהרן הכהן' (יומן ר"ז הרצל שי' ממנ"א תש"נ. במדריך של ר' לוי גרליק שי' ע' 324 מספר שהיה זה חותנו ר' בנימין קליין ע"ה, והוא לא העיז לשאול כלום רק שחשב בלבו כן, ואז הגיב רבינו מעצמו: נו, ס'איז דאך אהרן הכהן'ס יארצייט). ולהעיר שאכן ר"ח אב שונה הוא משאר ר"ח, וכמו שכתב ב'סדר היום' בחודש אב: "...עם היות שהוא ראש חודש והוא יום שמחה, שאני ראש חודש זה שהוא ראש לחודש הפורענות, וגם בו נסתלק אהרן הכהן ע"ה וכו'".

⁴⁰. ר"ח מנחם אב ור"ח אלול תש"נ (ולאחר מעשה 'הונח' אצל החסידים שהיה לזה קשר עם מאורעות 'מלחמת המפרץ' שהחלו אז, ורבינו עשה מהם 'עסק' גדול כידוע).

וכן ר"ח טבת תנש"א ור"ח שבט תשנ"ב (ר"ח טבת היה גם הוא בסימן 'מלחמת המפרץ' הנ"ל. אך לכאורה שני ימים אלו שהלך בהם רבינו ל'אוהל' היו מסיבה פשוטה של **השלמה לערב ר"ח**. כלומר: עד התחלת תנש"א נהג רבינו לנסוע ל'אוהל' גם ביום ראשון, למרות שהיה באותו יום המעמד של 'חלוקת הדולרים' שנמשך שעות. אמנם החל מהתחלת תנש"א, כשהתארכה ה'חלוקה' שעות רבות, **הפסיק רבינו לנסוע ביום ראשון** בשבוע ל'אוהל' בכלל, ומאז אירע פעמיים **שער"ח חל ביום ראשון** – טבת תנש"א ושבט תשנ"ב. ולכאורה, מכיון שלא יכול היה רבינו לנסוע בער"ח גופא, לכן נסע כ'השלמה' בר"ח [אי"ז דומה כמובן למצב שבו ער"ח חל בשבת שאז היה רבינו מקדים ונוסע ביום חמישי, וד"ל].

יד. גם בימי חול המועד לא נסע רבינו לאוהלי⁴¹ (מלבד פעמיים⁴² ב'הושענא רבה' בתחילת נשיאותו⁴³).

טו. בימי תעניות – כולל תעניות בה"ב (וכן ימי 'תענית שעות'⁴⁴ שנקבעו כמה פעמים בשל מצב מסויים כו'⁴⁵) – לא נסע רבינו לאוהלי⁴⁶ (וגם בתשעה באב לא נסע).

טז. בחנוכה לא נמנע רבינו מלנסוע לאוהלי⁴⁷, וכן בשושן

⁴¹. בשער היחודים ענף ד' פ"ה כתב: "בשבתות וימים טובים וראשי חדשים הנפשות עולות לגן עדן ואינם עומדות שם בקבריהם". ובשער רוח הקודש הקדמה א': "ובשבתות וימים טובים ור"ח לא תשתטח, כי אז נפשותם עולות למעלה ואינם מושגות, ואפילו בחול המועד תוכל להתפלל עליהם אבל לא תיחד יחודים". ובשער הגלגולים הקדמה לח מביא הרח"ו מה שצוה האריז"ל: "ושלא אלך לא בשבת ולא ביו"ט ולא בר"ח, כי אז נפשותם עולות למעלה ואינם מושגות על הקבר, ופעם אחת שלחני על קברי הצדיקים בחול המועד להתפלל עליהם, אבל לא נשתטחתי". וראה בספר 'דברי תורה' להמנח"א ח"א אות צו מה שמאריך בזה. וראה גם קובץ 'הערות וביאורים' גליונות תתקמג-תתקמד.

⁴². יש טענה על חול המועד סוכות תשל"ד שרבינו נסע אז לאוהלי, בקשר למלחמת יום הכפורים (כך בספר 'הפרטיזן'). וכמדומה שאינה נכונה, אך יש לברר.

⁴³. הושענא רבה תשי"א ותשי"ב ('תשרי בליובאוויטש' ע' 76), וביומן ר"ז הרצל שי' מהושע"ר תש"נ מספר שרבינו שאל את אחד המשב"קים האם פעם נסע בהושענא רבא לאוהלי. וידוע כי גם בהושענא רבא תשנ"ב רצה לנסוע אלא שלמעשה לא נסע (או מחמת דוחק הזמן, או משום שהמשב"קים השתדלו שלא יסע וד"ל). ולמעשה, זהו היום היחיד בימי חול המועד שנסע פעמיים בלבד – הושענא רבה.

⁴⁴. כפי הנראה ברובם ככולם של הימים שהוכרזו לתענית שעות, הרי רבינו עצמו התענה כל היום.

⁴⁵. תעניות כאלה התקיימו בתאריכים: כ"ג כסלו וכ"ט אייר – תש"מ, כ"ט אייר וז"ך מנחם אב – תשמ"א, ז' תמוז תשמ"ב, כ"ט טבת תשנ"א. ובכן, בתאריך האחרון הנ"ל כן נסע רבינו לאוהלי (יומן 'אראנו נפלאות'), כמנהגו בכל ער"ח, אף שהיה 'תענית שעות' – אך ככל הנראה אז בכלל היתה הנהגה מיוחדת במינה (כנראה בקשר עם 'מלחמת המפרץ'), שכן רבינו נסע אז לאוהלי גם בר"ח טבת באותה שנה, בשונה ממנהגו הכללי שלא לנסוע בר"ח לאוהלי. אך בתאריכים הקודמים רבינו לא נסע לאוהלי אף שהיה ער"ח, ונסע (במקום זאת) ביום שלפני כן.

⁴⁶. לכאורה הוא מצד הנהגתו הידועה להקפיד כן לשנות לפני ההליכה לאוהלי. אולם צ"ע שלחתינים (וכלות) היו הוראות כמה פעמים שילכו לאוהלי ביום חתונתם אף שביום החתונה הרי מתענים, כמו בהוראה לר' חודקוב ע"ה (הובאה גם ב'ניצוצי רבי' גליון תרכט ע' 13): "בחודש אלול תשי"א בשם .. שאלתי את כ"ק סדר ליום לפני החופה עבורו ועבור כלתו. ויען לי כ"ק כי הלא החתן בטח ילך על ה'אוהלי' כו". [ושם מובאת עוד הוראה מכ"ו כסלו תשי"ב לגבי חתן שרוצה ללכת לאוהלי ביום חופתו, אבל שם מן הסתם לא התענה כי היה חנוכה וק"ל]. וראה גם בספר 'מקדש ישראל' ע' 175 וע' 293.

[בתחיינו' גליון 5 ע' 83 – מיומן ר"ב יוניק ע"ה: "מתי אתה חושב לנסוע לאוהלי? מוטב לנסוע ביום החופה .. [לכלה:] גם את מן הסתם תסעי לאוהלי .. תסכמו ביניכם שלא תסעו באותו הזמן"].

⁴⁷. וראה גם בהוראות שקיבל הר' חדקוב ע"ה (הובאו גם ב'ניצוצי רבי' גליון תרכט ע' 13):

פורים⁴⁸, וכך גם בערבי שבתות וימים טובים⁴⁹, אפילו לאחר חצות היום. וכן גם בחודש ניסן נסע (הרבה).

יז. רבינו לא נסע ל'אוהל' בפורים ולא בערב פסח⁵⁰.

"מדי חודש בחדשו, ומדי שבת בשבתו"

יח. מאז הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הקפיד רבינו ללכת ל'אוהל' בכל ערב ראש⁵¹ חודש⁵².

יט. בהמשך הוסיף וקבע את ההליכה גם בכל יום⁵³ ט"ו

---

(1) "ליל ה' דחנוכה תשט"ו – בשבוע העבר שאלתי את כ"ק בשם .. אשר יום הולדת שלו ביום א' דחנוכה, ושאל כי באשר רוצה ללכת לרגל זה לבקר את ה'אוהל', אם ללכת ביום הולדתו גופא, או – משום שחל בחנוכה – ללכת יום קודם, היינו ערב חנוכה. ויען כ"ק כי ילך ביום ההולדת, היינו בחנוכה גופא.

(2) כ"ו כסלו תשי"ב – היום אחר הצהריים שאלתי בשם החתן .. שאצלו זה יום חופתו .. ושואל אם הוא ילך שמה לפני מנחה .. ויען כ"ק .. שילך ל'אוהל' לפני מנחה ויספיק לשוב למנחה, ואגב אמר לי כ"ק שמשום חנוכה טוב שידלג באלה המקומות שב'מענה לשון' המזכירים חטא ועוון".

ובבן איש חי פרשת וישב הלכות חנוכה אות כב כתב שאין ללכת לבית הקברות בחנוכה משום 'ארצי'ט', "אבל הולכין להשתטח על קברות הצדיקים זיע"א".

⁴⁸. וכן בפורים קטן ושושן פורים קטן.

⁴⁹. וראה 'ימי מלך' חלק ג' עמ' 1130: פעם אחת (בתש"י) שאלו את רבינו אודות נסיעה בערב יו"ט ואמר שכתוב בספרים שאין הולכים אז. אך הוסיף והפטיר שאם רוצים בכל זאת אפשר לנסוע. ואכן נסעו והופתעו לראות שם את רבינו עצמו, אם כי חזר לפני חצות היום. – אך בשנים שלאח"ז היה נוסע לעתים רבות בערב שבת ויו"ט ונוסע מלכתחילה לאחר חצות היום.

⁵⁰. לא ידוע לכאורה על איזה קפידא הלכתית בדבר (לא לחיוב ולא לשלילה), ויתכן שלא היתה סיבה מיוחדת לנסוע ולכן לא נסע, וגם יתכן פשוט שמחמת טרדות היום כו' לא מתאים לנסוע ותל"מ.

⁵¹. בער"ח חשוון וכסלו תשל"ח לא הלך מחמת מצב הבריאות, וכן בער"ח אדר באותה שנה היה שלג גדול ורוחות חזקות ולא התאפשר ללכת (וראה ביומן רמ"א זליגסון שי' מה שמספר על זה).

⁵². בדרכי חיים ושלום אות תתרכג: "רבינו נהג לילך כמעט בכל ער"ח על ציוני קברות אבותיו הק".

⁵³. יש אומרים שההליכה בט"ו בחודש התחילה רק בתשכ"ה, לאחר הסתלקות אמו הרבנית ע"ה.

כ. כשהיה אחד מימים אלו **בשבת** – היה הולך ביום חמישי שלפניו⁵⁵ (ובשעת הצורך⁵⁶ הלך ביום ראשון שלאחריו ט"ז לחודש).

כא. כשחל ער"ח או ט"ו **בערב שבת** היה מקדים – לרוב - הנסיעה ליום חמישי⁵⁷, אך לעתים⁵⁸ כן היה נוסע בערב שבת גופא [ט"ו וכ"ט בחודש הם הרי באותו יום בשבוע, ולכן כשחל ער"ח בערב שבת חל בדרך ממילא גם ט"ו בערב שבת. ברוב הפעמים הקדים ונסע גם בער"ח וגם בט"ו **ביום חמישי (כלומר: נסע ביום י"ד וביום כ"ח)**, אך היו פעמים שבאחד מהימים כן נסע בערב שבת גופא ובחבירו נסע ביום חמישי].

---

⁵⁴. כן מבואר בכתבי האריז"ל בכמה מקומות. וכגון בשער היחודים ענף ד פרק ה (ה, א): "היותר טובים ומובחרים הם ערב ראש חודש ובט"ו לחודש". ובספר 'אור צדיקים' (למהר"ם פאפירש) פי"ב: "הזמן המובחר לילך על קברי הצדיקים הוא בערב ראש חודש ובט"ו לחודש, שאז הלבנה במילואה ועת רצון היא למבקשים ומתחננים בקשות ותחנונים".

⁵⁵. וברשימות המזכיר הרב חמ"א חודקוב ז"ל (מבדרי"ח אלול תשכ"ד - נעתקו בתשורה משפי' קרמר) "באשר ראש חודש אלול הי' בשבת קודש וביום ראשון – הלך כ"ק אד"ש על הציון ביום ששי. אור ליום ו' כשנכנסתי להיכל קדשו, נסוב הדיבור אודות זמן ההליכה לאוהל (וכנראה הרגיש כ"ק אד"ש שיש מי שמתפללים על שאינו הולך ביום ה'), ויאמר לי כ"ק אד"ש, כי המגן אברהם (אוי"ח סי' תיז ס"ק ג) אומר, אשר כשחל ראש חודש בשבת קודש, אזי יום כיפור קטן הוא ביום וא"ו (מה שאין כן כשחל ר"ח ביום א'), אזי יום כיפור קטן ביום ה') עכ"ל. וראה קובץ הערות ובאורים אהלי תורה גליון א' ע" 86.

⁵⁶. כגון שיום חמישי הוא תענית בה"ב, או תענית אסתר.

⁵⁷. יציין דבר פלא שהיה במנחם אב תשמ"א, שער"ח אלול חל בש"ק, ורבינו לא הלך ל"אוהל" ביום שישי כ"ח מנ"א, ואף לא ביום חמישי כ"ז מנ"א שהיה 'תענית שעות', אלא ביום רביעי כ"ו מנ"א!

⁵⁸. כגון בסיון תשכ"ז – נסע גם בט"ו וגם בכ"ט אף שחלו ביום שישי.

כב. בשנים האחרונות (החל מתשמ"ח?) החל לנסוע⁵⁹ בקביעות⁶⁰ בערב שבת גופא⁶¹ (ולא לסמוך על יום חמישי, אלא אם כן חל היום – ט"ו או כ"ט - בשבת קודש שאז המשיך לנסוע ביום חמישי ולא ביום שישי⁶²).

כג. כשחל ט"ו בחודש (אייר או מרחשון) ביום שני או חמישי של תענית בה"ב – היה מקדים ונוסע ביום שלפניו.

כד. בשנים האחרונות⁶³ התחיל סדר⁶⁴ שבו רבינו נוסע

---

⁵⁹. וביומן 'מי ברכה' מתשרי תשנ"ב מציין שלאחרונה נוסע כ"ק הרבה ביום שישי דוקא.

⁶⁰. כך לדוגמא בט"ו וכ"ט אדר תנש"א שחל ביום שישי. וכן בט"ו וכ"ט מנחם אב שחלו ביום שישי.

⁶¹. בט"ו כסלו תשנ"ב, שחל בערב שבת, הודיע הגבאי בפשטות שמנחה לא תהיה בזמן הקבוע משום שרבינו נוסע ל'אוהל', ולהפתעת הקהל סימן רבינו שאינו הולך ל'אוהל' היום (כנראה בגלל היום הקצר?). אך היה זה חידוש באותה תקופה.

⁶². כמו לדוגמא יום חמישי ז"ך ניסן תנש"א, שלא נסע שוב למחרתו יום שישי כ"ח ניסן (אך חודש קודם לכן, כאשר חל כ"ט אדר ביום שישי גופא, כן נסע ביום שישי).

⁶³. החל מכסלו תשמ"ו.

⁶⁴. ביומנים מתש"מ מציין שבהתוועדות של שבת הסמוכה ליו"ד שבת תש"מ הרבי התייחס לאלו שטוענים שעכשיו, לאחר שעברו שלוש שנה, צריכים להפחית מההליכה על הציון, והרבי אמר שההיפך הוא הנכון וכו'. והוא בשיחת ש"פ יתרו תש"מ: "אע"פ שכבר חלפו שלוש שנה מאז הסתלקותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, ואפשר לחשוב אשר כבר מבוגרים בשלושים שנה, כבר אפשר להסתדר ולהתייצב 'על הרגליים' לבד – הנה אומרים אשר 'רועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעיתם', וקשורים עמו עתה בדיוק כפי שהיו ברגע הראשון וביום הראשון שלאחר ההסתלקות!

ולכן יש להיאחז בידית הדלת, ועד שנאחזים בדלת פתוחה, וללכת אל הציון עם שאלות ובקשות, לכתוב 'פדיונות' ולבקש רחמים וברכות".

ל'אוהל' פעמיים בשבוע: בתחילה היה זה ביום ראשון⁶⁵ וביום חמישי, ולאחר מכן⁶⁶ (בשל התארכות חלוקת ה'דולרים' ביום ראשון) הוחלף יום ראשון ביום שני (ובאותה תקופה, אף אם היה יום ראשון ער"ח או ט"ו בחודש וכו', אעפ"כ לא נסע בו אלא דוקא ביום שני)⁶⁷.

הליכה ל'אוהל' ביומי דפגרא

כה. היו כמה וכמה ימים מיוחדים בהם נהג רבינו ללכת ל'אוהל' מדי שנה, אם כי ברוב הימים הללו **לא תמיד** הלך רבינו בפועל, והזדמן שלא הלך מסיבות שונות (כגון כשחל יום זה בש"ק או בערב שבת, או ביום תענית בה"ב, ועוד. ולפעמים השלים בימים הסמוכים וכו').

כו. באופן כללי אפשר לומר שבמהלך השנים **נוספו עוד ועוד ימים** לרשימת הימים הקבועים, והיינו שהיו ימים שבתחילה לא היה הולך בהם ובהמשך החל ללכת בהם

⁶⁵. וכן הזכיר זה בשיחתו ברבים ט"ו טבת תש"נ – "כרגיל ביום ראשון בכל שבוע".

⁶⁶. שינוי זה חל בתחילת שנת תנש"א.

[ב'כפר חב"ד' גליון 1812 ע' 57:

"הנוהג היה שהרבי היה מחלק דולרים ביום ראשון ובהמשך היום היה הולך לציון. כל זה נמשך, פעמים רבות, עד שעה מאוחרת בלילה. המקורבים או המזכירים ראו לנכון, למען בריאותו של הרבי, שלא ילך אל הציון באותו יום של חלוקת הדולרים. אבל מי יעז לומר או אפילו להציע לרבי דבר כזה? ואז עלה הרעיון שהנה עוד מעט תשרי ור' לוי יצחק פריידין מגיע... ואכן, כשהגיע ביקשו ממנו לבקש מהרבי למען בריאותו לפצל את הימים, והוא הסכים וביקש זאת מהרבי. הרבי ענה שהוא צריך בשביל זה לעשות התרת נדרים. הסיפור התרחש כמה ימים לפני ראש השנה, ובער"ה עושים כידוע התרת נדרים. לאחר מכן אכן שינה הרבי את ההנהגה והיה מחלק דולרים ביום ראשון ועולה לציון ביום שני".

⁶⁷. בתעניות בה"ב לא נסע, ובדרך כלל היה נוסע ביום רביעי או שישי במקום חמישי.

בקביעות.

כז. היו מקרים ששאל רבינו את המשב"ק **האם נסע ביום זה בשנים הקודמות.**

כח. הימים שעליהם דיבר רבינו **בפומבי** כימים המסוגלים לענין זה הם – ערב ראש השנה⁶⁸, יו"ד שבט⁶⁹ ול"ג⁷⁰ בעומר⁷¹. ואכן, בימים אלו הקפיד רבינו לנסוע ל'אוהל' בקביעות ממש.

כט. אמנם לגבי **יו"ד שבט** – היתה הנהגה יוצאת דופן: (עד שנת תשכ"ה נסע רבינו בקביעות⁷², אך) החל משנת תשכ"ה לא נסע רבינו ל'אוהל' ביום זה עצמו אלא בימים הסמוכים (ומשנת תשמ"ח חזר לנסוע בקביעות). והיינו שברוב השנים לא נסע, וככל הנראה הוא מצד שהיו שם אנשים רבים כו' ורצה רבינו להיות שם ביחידות.

---

⁶⁸. וכן נכתב בספר המנהגים (שכידוע הוגה באופן כללי על ידי רבינו) ע' 55 לגבי ער"ה: "נוהגים – הנמצאים בקירוב מקום – להשתטח על ציון כ"ק אדמו"ר (מהור"י צ) נ"ע".

⁶⁹. ראה ספר המנהגים ע' 96.

⁷⁰. ולהעיר מדברי תורה מונקאטש מהדורא תמינאה אות כח.

⁷¹. ויתכן שמשום כך מצינו בימים אלו שהיה נוסע ל'אוהל' כשהוא חגור אבנט, אף שבדרך כלל כשנסע לא היה חגור אבנט.

⁷². אלא אם כן חל בשבת.

ל. ביום הולדתו י"א ניסן וכן ביום הולדת הרבנית כ"ה אדר⁷³ (ובשנה מעוברת בשני האדרים) – נהג רבינו ללכת ל'אוהלי בקביעות.

לא. בשנים האחרונות היה הולך ל'אוהלי באסרו חג.

לב. בדרך כלל הלך ל'אוהלי ביום ההולדת וההילולא דמשה רבינו, ז' אדר⁷⁴ (ובשנה מעוברת – בשני האדרים).

לג. היו שנים שהלך ביום ההילולא דהאריז"ל, ה' מנחם אב.

⁷³. ולהעיר שכ"ה אדר הוא גם יום בריאת העולם (לדעת ר"י), וכן נהג רבינו ללכת לאוהל גם ביום כ"ה אלול – יום בריאת העולם לדעת ר"א. וראה בכתי"ק המצורפים לגבי כ"ה אדר

וביום ב' ניסן, יום ההילולא של כ"ק ארמו"ר סחורש"ב ויום חבנו בני-אזול של
 ק"ס ארמו"ר חכ"ם הוא הוא ט"ו חסדגל לכל אחר ואחר לקבל על עצמו ועצם
 לכה בדרכיטם אשר חורו, על כל חשנה כולת, בקבלת בר קיטא. וע"ם חבטתחם, בכתב
 בעל פה, מרי זה כלי לקבל ברכתם בגמיות וברוחניות.
 הצבת צ"ח דאבר נקלח, וקטח צמר הללי ש' בולחיו זה שחצתו לו קצה דהיולת ברה. והערת
 ית החתא"א ש' דהיולת על ה"יון דיוא שפדע, הוא פה אדר. דהיולת חג פשר ופ"י חרוב מנחם שניאורסאן

וית"ר אשר ביום חסדגל זה, יהי' כל אחר ואחר מאחזו כלי לחסדיך ולקבל חשדגל
 נשיאנו חכ"ם בגו"ר, ובניסן וח' חסד יקוים יעור רנ"ל בניסן נגאלו בניסן עתירים
 להגאל ע"י ס"צ בב"א. הצבת צ"ח דאבר נקלח. וקטח צמר זה שחצתו לו קצה דהיולת זה
 כתר פרי. והערת ח' החתא"א ש' דהיולת חג פשר ופ"י חרוב מנחם שניאורסאן
 * ביום תצא צדקתן לא ה' צדקתן, באיחול חג פשר ופ"י חרוב מנחם שניאורסאן
 חרוב מנחם שניאורסאן

⁷⁴. בתשל"ד ובתשד"מ (אדר-א) חל ביום שישי, ונסע ביום חמישי ו' אדר.

לד. על הרוב הלך גם בימי ההילולא של רבותינו נשיאינו :
ב' ניסן, י"ג תשרי⁷⁵, י"ג ניסן⁷⁶, ט' כסלו, כ"ד טבת (וכן
ביום ההולדת שלהם).

לה. בנוסף לכל זה היה הולך ליאוהלי בהרבה ימים שלא
נראתה לכאורה סיבה מיוחדת וכו', והיו תקופות שבהם
נסע כמעט בכל יום⁷⁷!

---

⁷⁵. גם מצד ההכנה לחג הסוכות?

⁷⁶. גם מצד ההכנה לחג הפסח (שהרי בערב פסח לא הלך).

⁷⁷. ראוי לציין גם על תקופה יוצאת דופן – אחת ויחידה – כל תקופת המשפט מי"ט כסלו תשמ"ו למשך כמה שבועות - שנסע (כמעט) מידי יום ביומו ושהה שעות ארוכות